

Coordina: JULIO GARCIA GUILLERMO

UN DURADOR I SOLID MISSATGE

“L'ENDEMÀ DE MAI”

Per Jordi Pàmias

Amb “L'endemà de mai” Miquel Angel Riera continua el tema de Mallorca i la guerra civil, ja encetat a obres anteriors, sobretot a “Mortir quan cal” (Premi Sant Jordi, 1973). Vull remarcar el fet que “L'endemà de mai” ha guanyat el Premi de la Crítica, difícil guardó que van atorgar, fa pocs setmanes, els millors crítics espanyols. Miquel Angel Riera ha vist així reconeguda la seva tasca de gran novel·lista; amb poques obres n'ha tingut prou per a enfiar-se en un lloc privilegiat entre els creadors de la novel·la catalana contemporània.

“L'endemà de mai” és la veritable culminació d'una trilogia, començada amb “Pública i martirit de Sant Andreu Mita” i que atenyé un punt d'alt dramatisme a “Mortir quan cal”. Ara el novel·lista ha arribat a un grau saborós de maduresa; i això li permet, sense escarafalls, amb una admirable seguritat, reconstruir tot un món clos, arrodonit i ofert als nostres ulls tot el dolor d'una època passada. En un article, molt elogiós, aparegut al diari “Avui”, Joan Triacó ens parla del treball de recreació literària, al voltant d'un lloc i d'una època: una veritable “Materia de Mallorca”.

“L'endemà de mai” és “matèria novel·listica” tallada a grans blocs, una obra dividida en 24 capítols, un fidel i introspectiu relat de l'angoixa que, a la fi, anorreua el protagonista (l'amo En Cosme, un ric hisendat mallorquí). La guerra plana com una amenaça constant, al llarg de l'obra; ja gent s'arrecera a l'església, quan esclaten les bombes; els homes desquerra fugen o s'antaguen; cops a la porta trenquen el silenci de la nit, i uns quants fanàtics s'emporten el “rojg” cap a la cloada, on sona, e nia fosca, la descàrrega dels fusells...

Es una obra, a la vegada, lineal i circular. Lineal perquè la història es conta, amb detall del principi a la fi, i podem seguir-ne el fil. Circular perquè hi ha una lenta reiteració de motius, una habilitat repetició de sensacions, un patètic retorn del dolor i de l'angoixa. Sens dubte, aquesta estructura “circular” l'atansa a la poesia (el ritme de la qual es basa en una amagada i doble repetició, fònica i semàntica). No en va Miquel Angel Riera és, en el fons, un autèntic poeta, i cal no oblidar que ha publicat uns quants llibres de versos. D'altra banda, gestos i paraules esdevenen símbols, i en l'actitud dels diversos personatges hi ha una mena de correlació simbòlica. En resum, Miquel Angel Riera no es limita a contar una història, sinó que treballa el llenguatge amb cura de poeta i opera, moltes vegades, per allisó o suggerència (recursos també propis de la poesia).

Tota l'obra gira al voltant del protagonista (l'amo En Cosme). La mort del fill, suicidat, l'enfermitat i l'enfermeix alhora, i en va hi cerca un sentit. La sotragada que en rep posa en tensió tots els ressorts de l'ànima i del sexe, i l'empeny a la reflexió i a l'àlgre gaudi del propi cos, “fortit encara com una soca de garrofer”.

en un desesperat intent de revifar la morta Joverlut. Per a l'amo En Cosme, el fill “i' ent ja un estany irrecuperable...”, el nínot de pedaç que, desvalgut d'eines a l'hora de provar de viure, ho havia resolt tot dimitint sobre el faç de pedres del pou sec del Pedregar”. Un dinamisme exasperat, un afany de poder el mouen, per tal d'abolir el record del fill, mentre la dona (cantu, grisa, plena de rebiències, sublimment devoto) segeix un altre caní, entre l'orgull i l'autosuficiència religioses: “¿Quin era possible... que d'una mateixa situació conflictiva se'n poguessin derivar, per part de dues persones, com eren ell i la dona, que havien viscut plegats vint anys, conseqüències tan desparellades que a jun el menas al més insubornible retir de tot i a l'altre, com era, era ell, a aquell desig de ser per tot, de veure-ho tot, de fer-ho tot?”.

Però tot fou un miratge. De res no li serví l'algèbre diaplàndia de forces, ja frenètica recerca d'una vitalitat que fou exuberant. Es produïxen fets inesperats, les circumstàncies se li cadgiren; demunt d'ell cau, altra vegada, una mena de destí tràgic. I acaba en absoluta solitud.

Miquel Angel Riera penetra

fins a les últimes arrels, fins a l'ànima nua d'un home esclafat per la vida. Esquidia a fons les seves reaccions: ira, por, inseguretats, efimera afirmació dels sentits... Però no ens ofereix, solament, un gran estudi psicològic. Sinó que intenta crear una figura complexa, fortament significativa, quasi mítica, amb la qual tots, més o menys, podem sentir-nos identificats.

No és gens estrany que els crítics hagin valorat “L'endemà de mai” (Edicions 62) d'una manera molt positiva, fins al punt de considerar-la la millor novel·la catalana de l'any 1978. Es una obra perfectament construïda, rica de llenguatge, agudíssima en la percepció de tota mena de sensacions (auditives, visuals, olfactives...). I sobretot, és profundament humana, al marge de modes i snobismes, superficials i passatgers... “L'endemà de mai” resitirà, n'estic segur, el pas del temps. Anys a venir, quedarà com a dramàtic testimoni d'un món aïllat, d'una època closa. Matèria de Mallorca, canteluda i solida. I testimoni donat per un home que ens parla amb emoció continguda, amb ulls d'infant, esbatanats... Un home que va, aferrant, en prosa, lentes i savies paraules de poeta.